

Oni tworzyli „Lekarza Wojskowego” w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Wykładowcy polskich uniwersytetów na łamach „Lekarza Wojskowego” w pierwszym dziesięcioleciu działalności czasopisma. Część V. Wilno i Poznań

It was them, who were the authors of “Lekarz Wojskowy” journal in the interwar period. Professors at Polish universities publishing in “Lekarz Wojskowy” in the first decade of the magazine existence. Part V. Vilnius and Poznań

Danuta Augustynowicz¹, Halina Rudnicka², Hanna Grodzka², Aleksandra Karolak¹

¹Sekcja Strategii i Rozwoju Badań Naukowych, Wojskowy Instytut Medyczny w Warszawie; kierownik: mgr Danuta Augustynowicz

²Biblioteka Naukowa, Wojskowy Instytut Medyczny w Warszawie; kierownik: mgr Anna Kot

Streszczenie. Celem piątego z cyklu artykułów „Oni tworzyli »Lekarza Wojskowego« w okresie dwudziestolecia międzywojennego” na temat wybitnych postaci związanych z czasopismem, jest zaprezentowanie siedemnastu naukowców związanych z uniwersytetami w Wilnie (13) i Poznaniu (4) w latach dwudziestych XX wieku.

Słowa kluczowe: historia medycyny XX wieku, uniwersytety – historia, czasopisma medyczne, lekarze

Abstract. The aim of the fifth paper from “It was them, who were the authors of »LekarzWojskowy« journal in the interwar period” article series, describing the outstanding personalities associated with the journal, is to present seventeen researchers associated with the universities of Vilnius (13) and Poznań (4) in the 1920s.

Key words: history of 20th century medicine, universities – history, medical journals, physicians

Nadesłano: 2.09.2016. Przyjęto do druku: 5.12.2016

Nie zgłoszono sprzeczności interesów.

Lek. Wojsk., 2017; 95 (1): 113–119

Copyright by Wojskowy Instytut Medyczny

Adres do korespondencji

mgr Danuta Augustynowicz

Sekcja Strategii i Rozwoju Badań Naukowych WIM

ul. Szaserów 128, 04-141 Warszawa

tel. +48 261 816 705

e-mail: daugustynowicz@wim.mil.pl

Tylko życie poświęcone innym warte jest przeżycia
Albert Einstein

Wstęp

Zygmunt Dmowski, Prezes Wojskowej Rady Sanitarnej, w pierwszym numerze „Lekarza Wojskowego” z 1920 roku pisał: „[...] Żadnego szczegółowego programu pisma tego nie ogłaszamy, nie obiecujemy nic, gdyż zbyt wielkie są dziś trudności redakcyjne i wydawnicze,

Rycina 1. Uniwersytet Wileński (za: Schummer E. Dzieje i rozwój Uniwersytetu Wileńskiego. Świat, 1928: 5)

Figure 1. Vilnius University (after: Schummer E. Dzieje i rozwój Uniwersytetu Wileńskiego. Świat, 1928: 5)

zaznaczamy tylko jeszcze raz w jakim celu pracę tę podejmujemy. Pragniemy dać lekarzowi naszemu całokształt najnowszych postępów wiedzy lekarskiej [...]. Zadanie to realizowane było od pierwszych stron czasopisma [1].

Szef Departamentu Sanitarnego, gen. ppor. lek. Franciszek Zwierzchowski, w Rozkazie nr 15 z 1921 roku, kierowanym do szefów sanitarnych Okręgów Generalnych i Armii, podał: „[...] Wydawane dla lekarzy wojskowych pismo tygodniowe »Lekarz Wojskowy« jako pismo ściśle fachowe ma na celu zaznajomienie lekarzy z postępami wiedzy wojskowo-lekarskiej. Obowiązkiem korpusu oficerskiego lekarskiego jest popieranie tego czasopisma [...]. Doświadczenie dotychczasowe wykazało, że obowiązek ten nie jest przez wszystkich lekarzy wojskowych zrozumiany i przestrzegany, co może odbić się ujemnie na utrzymaniu wiedzy lekarzy wojskowych na odpowiednim poziomie [...]” [2].

W roku, w którym ukazał się powyższy rozkaz, na polskim rynku czasopism wydawano ponad 30 tytułów z zakresu medycyny i farmacji. Wśród czasopism nowo powstałych były: „Wychowanie Fizyczne”, którego pierwszy zeszyt wyszedł również w 1920 r., „Pediatria Polska” z 1921 roku, „Ginekologia Polska” z roku 1922, „Polski Przegląd Chirurgiczny” z tego samego roku, „Klinika Oczna” z 1923 roku i „Nowiny Psychiatryczne” z 1924 roku. Zdecydowana większość czasopism upowszechniała tematykę ogólnomedyczną, ale lata 20. to rozwój specjalności i pism specjalistycznych, będących organem przede wszystkim towarzystw naukowych.

Mając na celu wysoki standard publikacji, „Lekarz Wojskowy” udostępnił swoje łamy przedstawicielom wiodących ośrodków naukowych. W tej części

przedstawiono autorów z reaktywowanego po 1918 roku Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie (ryc. 1.–3.) oraz nowo powstałego Uniwersytetu Poznańskiego.

Uniwersytet im. Stefana Batorego w Wilnie

Uniwersytet Wileński miał być kontynuacją uczelni funkcjonującej pod tą samą nazwą do roku 1832 i został zorganizowany przez mieszkańców dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz absolwentów uczelni rosyjskich w Petersburgu, Kijowie, Moskwie, Dorpacie, Kazaniu i Charkowie. Kadre odradzającej się uczelni wzmocnili także naukowcy z innych polskich uczelni. 30 grudnia 1918 roku dziekanem Wydziału Lekarskiego został Stanisław Władyczko¹ (1878–1936) (ryc. 4.).

W jednym z pierwszych numerów „Lekarza Wojskowego” ukazał się artykuł autorstwa znakomitego okulisty, **Kazimierza Noiszewskiego** (1859–1930), pt. „O badaniu ostrości wzroku”. W pracy autor przypominał dawne metody badania wzroku i odniósł się do ówczesnie nowoczesnych sposobów: „[...] najodpowiedniejszym wydaje mi się przyrząd z celem ruchomym w postaci krążka na nieruchomej białej tarczy, posuwanego przez dwie nici, przeciągnięte aż do celującego i znajdujące się jedna w prawej, druga w jego lewej dłoni” [3]. Warto podkreślić że prof. Noiszewski był wybitnym naukowcem, wynalazcą, chirurgiem, pedagogiem i opiekunem naukowym licznej grupy polskich okulistów, m.in. opracował założenia i konstrukcję elektroftalmu, nazwanego „sztucznym okiem”. W 1920 roku ukazał się jego podręcznik pt. „Badanie ostrości wzroku dla studentów i lekarzy” [4].

Drugą pracą zamieszczoną przez redakcję był odczyt profesora pt. „Ujednastajnienie oznaczania ostrości wzroku z uwzględnieniem specjalnych metod stosowanych w wojsku”, wygłoszony w 1924 roku na II Zjeździe Okulistów Polskich we Lwowie.

Problemy zdrowotne społeczeństwa, zwłaszcza w pierwszych miesiącach po zaprzestaniu działań wojennych, były tematem licznych publikacji ukazujących się w „Lekarzu Wojskowym”. Były to prace **Mariana Eigera** (1873–1939), fizjologa, podpułkownika walczącego w wojnie polsko-bolszewickiej, od 1922 roku kierownika Zakładu Fizjologii Uniwersytetu [5]. Artykuł pt. „O odżywianiu niedostatecznym pod względem jakościowym” był obszernym przeglądem ówczesnego piśmiennictwa, kolejne trzy dokumentowały szerokie zainteresowania naukowe autora i obejmowały zagadnienia układu mięśniowego przewodów żółciowych oraz ich unerwienia, a także elektryczności wytwarzanej przez organizm jako

¹ Stanisław Władyczko, opisany w części I cyklu. Lek. Wojsk., 2015; 93 (4): 345–346

*Stefan Batory i Józef Piłsudski,
jedna strona medalu pamiątko-
wego na 350-lecie U. S. B.*

Rycina 2. Medal pamiątkowy (awers) (za: Świadowid 1928; 191 [14])
Figure 2. Memorial medal (obverse) (after: Świadowid 1928; 191 [14])

*Druga strona medalu pamiątko-
wego z napisem „Tak idzie się
ku gwiazdom“.*

Rycina 3. Medal pamiątkowy (rewers)
Figure 3. Memorial medal (reverse)

zjawiska fizycznego. Marian Eiger był jednym z pionierów elektrokardiografii oraz badania roli narządów w powstawaniu własności odpornościowych krwi. W 1921 roku opublikował pracę „O zwieraczu brodawki Vatera i przewodzie żółciowego wspólnego oraz o wpływie nań nerwu błędnego”, która pochodziła z okresu, gdy był Privatdozentem na Uniwersytecie w Bernie. Praca miała dopisek „Doniesienie tymczasowe” i zawierała przede wszystkim metodykę przeprowadzanych przez Eigera doświadczeń „wstępnych”.

Problemy żywienia znalazły się również w kręgu zainteresowań naukowych kierownika Zakładu Higieny **Kazimierza Karaffa-Korbutta**² (1878–1935), który uznawał, że żywność jest podstawą zdrowia człowieka. Jego badania skupiały się przede wszystkim na mięsie, jego konserwowaniu, soleniu nowymi metodami, jakości wyrobów kielbasianych, zatruciach jadem mięsnym, a także na winach i wódkach. Był inicjatorem badań sanitarnych

wileńskich przetworów mięsnych, przeprowadzonych w pracowni miejskiej kierowanej przez jego ucznia, **Feliksa Kasperowicza**, którego praca dotycząca analizy chemicznej wód gazowanych wyrabianych w Wilnie ukazała się w 1929 roku. Badania obejmujące 23 fabryki, skąd pobrano próbki wody oraz komponenty do jej wyrabiania, wykazały, że wody gazowe wyrabiane i sprzedawane na terenie Wilna nie spełniają elementarnych zasad higieny.

Kolejni autorzy prac zamieszczonych w „Lekarzu Wojskowym” – **Aleksander Safarewicz** (1876–1936), **Jan Kiewlicz** (1882–1968) i **Stanisław Rondomański** (1897–1940) – również związani byli z Zakładem Higieny.

Aleksander Safarewicz był bakteriologiem, higienistą, jedynym w Polsce specjalistą w zakresie badania tkanin ubraniowych pod względem ich właściwości higienicznych; ściśle współpracował z intendenturą wojskową. Jego działalność naukowa dotyczyła ochrony środowiska, zwłaszcza badań nad czystością powietrza i wody pitnej [6], które były głównym tematem trzech prac opublikowanych w „Lekarzu Wojskowym”.

² Kazimierz Karaffa-Korbutt opisany został w części IV cyklu. Lek. Wojsk., 2016; 94 (3): 319

W. P. Profesor Stanisław Władyczko.
 Komitet Polski w Wilnie dn. 30 grudnia r. 1918 ogłosił ponowne powołanie do życia zamkniętego w r. 1832 Uniwersytetu Wileńskiego. Dn. 4 stycznia r. 1919 Komitet Edukacyjny, upelnomocniony przez Komitet Polski w Wilnie, uchwalił powołać Pana na dziekana wydziału lekarskiego Uniwersytetu Wileńskiego i na członka t. cz. Senatu akademickiego. Oznajmiając o tem, mam honor prosić Szanownego Pana, by zechciał podjąć stosowną akcję w celu zorganizowania wydziału lekarskiego z pododdziałami weterynaryjnym i farmaceutycznym.
 Wykłady rozpoczną się, o ile pozwolą warunki polityczne, od jesieni r. 1919.
 (—) J. Ziomecki
 t. cz. Rektor Uniwersytetu Wileńskiego.

Rycina 4. Fragment listu skierowanego do prof. S. Władyczko (za: Trzebiński S. Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego w latach 1919–1929)

Figure 4. Part of a letter addressed to Prof S. Władyczko (after: Trzebiński S. Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego w latach 1919–1929)

W artykule „W sprawie oczyszczania ścieków na terenie Szpitala Wojskowego w Wilnie”, w którym zajął się omówieniem, jakiego rodzaju stację powinno zbudować Wilno, o miejscowych warunkach napisał: „[...] poniżej wpustu ścieków z terenu Szpitala do Wilji oba brzegi rzeki, a zwłaszcza lewy, przy którym znajduje się miejsce wpustu, są na długiej przestrzeni dość gęsto zabudowane; między innymi w pobliżu tego miejsca nad samym brzegiem są położone budynki 3 Pułku Saperów i Wojskowego Więzienia Śledczego, a nieco dalej przystanie wioślarskie i pływalnie sportowe, na przeciwnym zaś – kąpiele publiczne; nie może więc być tu żadnej kwestji, co do konieczności oczyszczania możliwie najdokładniejszego [...]” [7]. Od 1924 roku A. Safarewicz wraz z K. Karaffa-Korbuttem rozpoczęli wydawanie własnym kosztem „Archiwum Higieny”, którego zeszyty bezpłatnie rozpowszechniane były przy czasopiśmie „Zdrowie”, a następnie przy „Lekarzu Wojskowym”.

Jan Kiewlicz w 1925 roku był laborantem miejskiej stacji analitycznej, która mieściła się w siedzibie Zakładu Higieny i wykonywała na rzecz zakładu różnego rodzaju analizy, a z czasem przyjęto, że działania stacji pod względem naukowym są ściśle związane z Zakładem Higieny. Z tego okresu pochodzi wspólna publikacja Aleksandra Safarewicza i Jana Kiewlicza pt. „W sprawie odżeleziania wody wodociągu m. Wilna”.

Asystentem łącznikowym Zakładu Higieny Uniwersytetu był również **Stanisław Rondomański**, od 1919 roku pracownik Szpitala Ujazdowskiego. W 1928 roku opublikował w „Lekarzu Wojskowym” wyniki badań nad zawartością bezwodnika kwasu węglowego w powietrzu w koszarach. Badania dowiodły, że powietrze w pomieszczeniach nie odpowiadało przyjętym normom, na co miały wpływ przede wszystkim: przeludnienie sal, brak urządzeń wentylacyjnych, ogrzewanie piecami i ciasnota.

Zagadnieniom medycyny wojskowej poświęcone były również prace pochodzące z **II Kliniki Wewnętrznej** Uniwersytetu. Pierwsza, opublikowana w „Lekarzu Wojskowym” w 1926 roku, autorstwa **Stanisława**

Cypryńskiego-Ciekawego i **Kazimierza Pawłowskiego** (asystenta kliniki), dotyczyła „przypadku samouszkodzenia z użyciem kwasu pikrynowego, którego celem było uchylanie się od służby wojskowej”. Swoje obserwacje odnieśli do publikowanych wcześniej wyników badań innych autorów, w tym do pracy Marcellego Garniera³, który w latach 1915–1918 badał 1300 tego rodzaju przypadków.

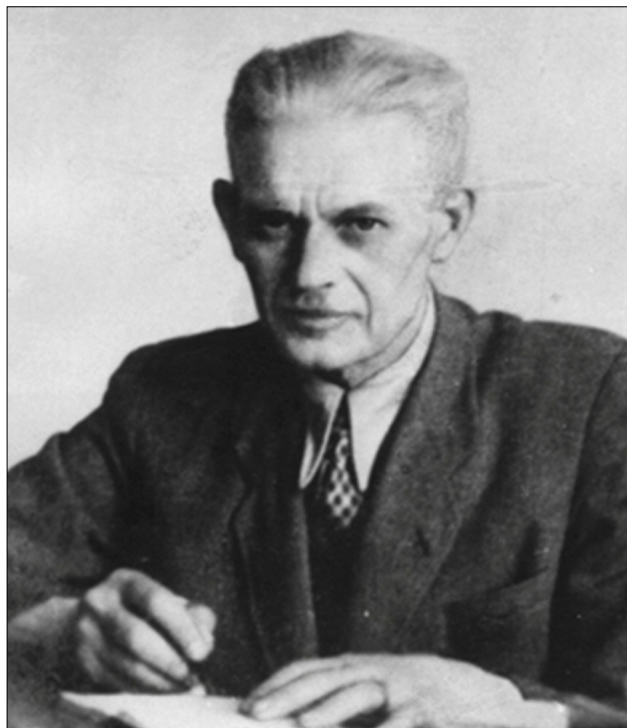
Wacław Zajączkowski, kierownik Oddziału Wewnętrznego Szpitala Wojskowego Obszaru Warownego Wilno, i **Władysław Łobza** (1898–1940), młodszy asystent kliniki, byli autorami pracy opartej na statystycznych danych na temat ciśnienia tętniczego u żołnierzy i młodzieży szkolnej, dotyczącej wyników badań nad powstawaniem nadciśnienia pierwotnego. Badania prowadzili w grupie 2700 żołnierzy oraz 303 uczniów w wieku 16–20 lat.

Autorem kolejnej pracy opublikowanej w „Lekarzu Wojskowym” omawiającej zagadnienia związane z medycyną wojskową był **Ludwik Rostkowski** (1894–1973) z Oddziału Ocznego Szpitala Okręgowego nr 3 i Kliniki Ocznej Uniwersytetu. W artykule z 1925 roku odniósł się do nowo wprowadzonych przepisów, które uznawały chorych na jaglicę za niezdolnych do służby wojskowej, co jednocześnie skutkowało likwidacją kompanii sanitarnych przy Szpitalu Okręgowym nr 3. Ludwik Rostkowski podjął próbę obrony tej kompanii, twierdząc między innymi, że choroba ta bywa również wykorzystywana przez żołnierzy do uchylania się przed służbą wojskową. W podsumowaniu autor napisał: „[...] ze względów wojskowych zwinięcie komp. jagl. jest przeciwwskazane, względy naukowe przemawiają również za jej utrzymaniem [...]” [8].

Redakcja „Lekarza Wojskowego” zapraszała do współpracy z czasopisem wybitnych przedstawicieli różnych dziedzin medycyny. Jednym z nich był **Jan Muszyński** (1884–1957), organizator Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu, a w nim pierwszej w kraju samodzielnej Katedry Farmakognozji i Uprawy Roślin Leczniczych wraz ze specjalistycznym ogrodem (ryc. 5.). Profesor prowadził badania naukowe w kierunku otrzymywania związków naturalnych z roślin i był orędownikiem wykorzystywania ich w lecznictwie [9,10]. W pracy z 1927 roku dotyczącej fitoterapii i utrwalania leków roślinnych negował dążenie do odejścia od surowych leków roślinnych na korzyść związków chemicznych otrzymywanych z roślin lub na drodze syntetycznej. Krytykował tę tendencję, pisząc: „We Francji i Anglii przetwory te⁴ cieszą się zasłużonym uznaniem. Nasza polska medycyna i farmacja żyje jeszcze pod znakiem

³ Garnier M.: Intoxication par l'acidepicrique. Nouveau Traite de Medicine VI

⁴ Mowa jest o stabilizowanych przetworach roślinnych – przyp. aut.

Rycina 5. Jan Muszyński

Figure 5. Jan Muszyński

lekceważenia starych, posiadających pewną tradycję środków roślinnych, pozostając w bezkrytycznym hołdzie dla chemikalii, wszczepionym nam przez niemiecki przemysł chemiczny”. [11]

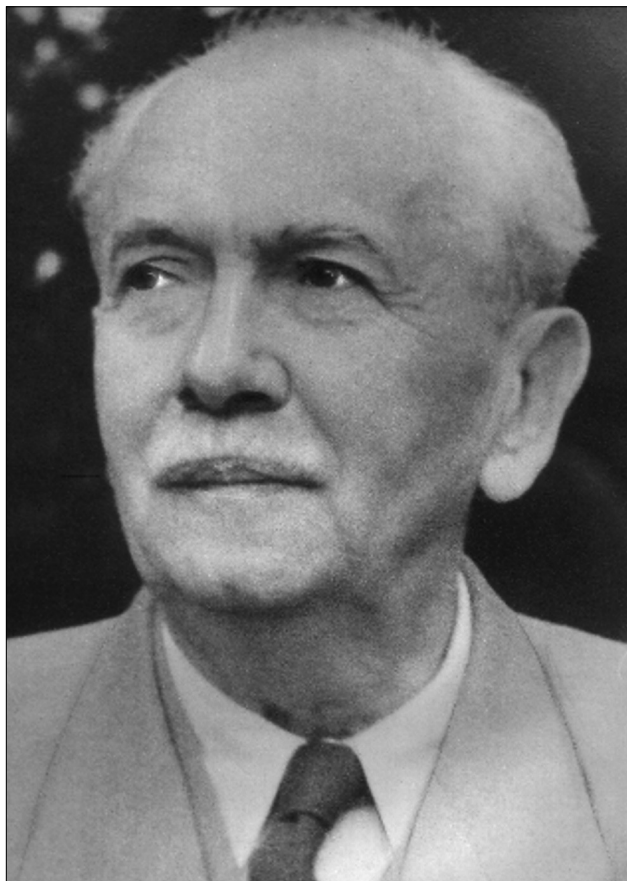
W indeksie autorów „Lekarza Wojskowego” znalazło się także nazwisko **Stanisława Trzebińskiego** (1861–1930), profesora patologii ogólnej i historyka medycyny [12]. W czasopiśmie zamieszczono trzy jego recenzje książek z zakresu historii medycyny, m.in. publikacji Władysława Szumowskiego pt. „Krakowska szkoła lekarska po reformach Kołłątaja”, która ukazała się w 1929 roku nakładem Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Uniwersytet Poznański

Wydział Lekarski Uniwersytetu w Poznaniu był najmłodszym spośród pięciu wydziałów lekarskich powołanych w Polsce po odzyskaniu niepodległości. Wielkim orędownikiem zorganizowania studiów był „ojciec chirurgii polskiej”, profesor Ludwik Rydygier (1850–1920), były rektor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Uchwałę o utworzeniu wydziału podjęto 25 lipca 1920 roku, a jego dziekanem został prof. Adam Wrzosek (1875–1965).

Tabela 1. Publikacje w „Lekarzu Wojskowym” – Wilno
Table 1. Publications in „Lekarz Wojskowy” – Wilno

- Kazimierz Noiszewski**
O badaniu ostrości wzroku. 1920; 1 (3): 6–10
Ujednolinitwienie oznaczania ostrości wzroku z uwzględnieniem specjalnych metod stosowanych w wojsku. (Odczyt wygłoszony w dn. 19 września 1924 r., jako temat główny II Zjazdu Okulistów polskich we Lwowie). 1924; 5 (11): 1003–1011
- Marian Eiger**
O odżywianiu niedostatecznym pod względem jakościowym. 1920; 1 (47–50): 14–24
Rola narządów w powstawaniu własności odpornościowych krwi. 1921; 2 (34): 1070–1081
Elektryczność, wytwarzana przez ustrój żywy, jako zjawisko fizyczno-chemicznej przemiany materii. 1921; 2 (12): 358–372
O zwieraczu brodawki Vatera i przewodzie żółciowego wspólnego oraz o wpływie nań nerwu błędnego. 1921; 2 (5): 129–133
- Feliks Kasperowicz**
Badanie chemiczne wód gazowych, wyrabianych w Wilnie. 1929; 14 (6): 288–293
- Aleksander Safarewicz**
O znaczeniu sanitarnej analizy wody. (W-g referatu wygłoszonego na Zjeździe Lekarzy Powiatowych Województwa Wileńskiego 5–6/IV. 1929 w Wilnie. 1929; 14 (5): 243–255
W sprawie oczyszczania ścieków na terenie Szpitala Wojskowego w Wilnie. 1929; 14 (9): 403–410
- Aleksander Safarewicz, Jan Kiewlicz**
W sprawie odżeleziania wody wodociągu m. Wilna. 1928; 11 (3–4): 293–298
- Stanisław Rondomański**
Badanie chemiczne wód gazowanych, wyrabianych w Wilnie. 1929; 14 (6): 288–293
- Stanisław Cypryński-Ciekawy, Kazimierz Pawłowski**
Przypadek symulacji przewlekłej żółtaczk, wywołanej i podtrzymywanej kwasem pikrynowym. 1926; 8 (3): 231–237
- Wacław Zajęczkowski, Władysław Łobza**
Statystyczne dane o ciśnieniu tętniczym wśród żołnierzy i młodzieży szkolnej. 1929; 14 (5): 209–219
- Ludwik Rostkowski**
W sprawie chirurgicznego leczenia jaglicy. 1924; 5 (9): 829–833
Znaczenie kompanii jagliczej. 1925; 6 (9): 801–806
- Jan Muszyński**
O fytoterapii i utrwalaniu (stabilizacji) leków roślinnych. 1927; 10 (2): 99–105
- Stanisław Trzebiński**
Zarys historii Wileńskiego Instytutu Medycznego. Wilno, 1927 (Ocena). 1927; 9 (4): 362–364
Lachs J. Kronika lekarzy krakowskich XVII w. Poznań, 1929 (Ocena). 1929; 13 (11): 587–588
Szumowski Władysław. Krakowska szkoła lekarska po reformach Kołłątaja. Kraków, 1929 (Ocena). 1929; 13 (10): 528–531

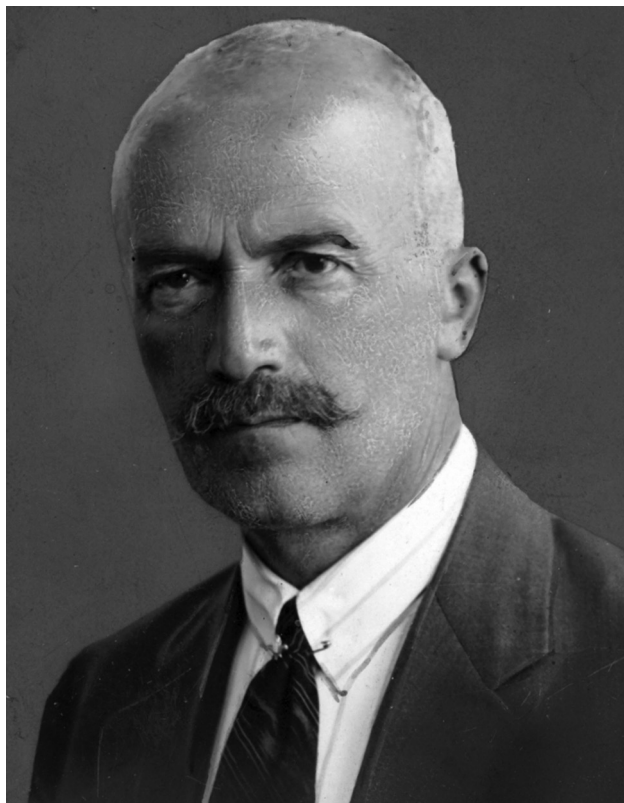

Rycina 6. Ludwik Skubiszewski

Figure 6. Ludwik Skubiszewski

Współpraca kadry z „Lekarzem Wojskowym” rozpoczęła się już w pierwszym roku istnienia wydziału. W numerze 2. z 1921 roku ukazała się praca pt. „Patogeneza kamicy żółciowej” **Ignacego Hoffmana** (1873–1947), profesora patologii ogólnej i doświadczalnej, twórcy Zakładu Patologii Ogólnej i Doświadczalnej. Tematyka pracy związana była z głównym kierunkiem zainteresowań profesora, jakim były biologiczne podstawy dziedziczności [13]. Obok obszernego przeglądu piśmiennictwa, głównie prac niemieckich i francuskich, profesor przedstawił własne poglądy, pisząc: „Idąc krok za krokiem, wskazaliśmy na cały szereg warunków zewnętrznych, stanów ustroju i chorób, sprzyjających rozwojowi cierpienia, lecz czynnikiem ostatecznym będzie niedomoga wątroby, która też niekiedy może być wywołana przez wpływy zewnętrzne, a pierwszym szeregu przez choroby zakaźne i zatrucia, lecz w większości przypadków decyduje, jak uczy nas doświadczenie, dziedziczność [...]” [14].

W tym samym roczniku znalazła się praca przyszłego profesora uniwersytetu, **Ludwika Skubiszewskiego** (1886–1957), pierwszego kierownika Katedry Anatomii Patologicznej (ryc. 6.) [15]. Był to opis bardzo rzadkiego

Rycina 7. Eugeniusz Piasecki

Figure 7. Eugeniusz Piasecki

przypadku zgorzeli dolnej wargi jako powikłania w przebiegu duru wysypkowego.

W 1922 roku ukazał się artykuł profesora **Eugeniusza Piaseckiego** (1872–1947), kierownika Katedry Wychowania Fizycznego i Higieny Szkolnej [16], pierwszej w Polsce i trzeciej w Europie katedry tego typu (ryc. 7.), poświęcony pierwszym kursom instruktorskim organizowanym przez Centralną Wojskową Szkołę Gimnastyki i Sportów (od 1929 roku Centralny Instytut Wychowania Fizycznego [CIWF] [25–27], obecnie Akademia Wychowania Fizycznego).

W pierwszym roku powołania uniwersytetu wykłady dla studentów prowadził **Kazimierz Dziembowski** (1960–1921) [17], autor artykułu „Badanie i leczenie krwinek białych jako czynnik rozpoznawczy w chorobach zakaźnych”, przedrukowanego z „Dziennika Poznańskiego”.

Uwagi końcowe

Autorzy cyklu artykułów dotyczących udziału przedstawicieli poszczególnych ośrodków akademickich w tworzeniu „Lekarza Wojskowego” nie zawsze mogli jednoznacznie określić przynależność danej osoby do konkretnego miejsca na medycznej mapie kraju. Odradzanie

Tabela 2. Publikacje w „Lekarzu Wojskowym” – Poznań
Table 2. Publications in „Lekarz Wojskowy” – Poznań

1. **Ignacy Hoffman**
 Patogeneza kamicy żółciowej: Streszczenie zbiorowe. 1921; 2 (36): 1143–1152
2. **Ludwik Skubiszewski**
 Ś.P. profesor Ludwik Rydygier generał p.por. Wojsk Polskich (wygłosił na posiedzeniu Koła Naukowo-Lekarskiego przy Szpitalu Okręgowym W.P. w Grudniadzu dnia 10 lipca 1920 roku). 1920; 1 (35/36): 1–2
 Przyczynek do anatomii patologicznej zgorzeli dolnej wargi po durze plamistym. 1921; 2 (11): 332–340
3. **Eugeniusz Piasecki**
 Trzy pierwsze kursy instruktorskie Centralnej Szkoły Gimnastyki i Sportów. 1922; 3 (5): 345–356
4. **Kazimierz Dziembowski**
 Badanie i leczenie krwinek białych jako czynnik rozpoznawczy w chorobach zakaźnych. 1920; 1 (39/40/41/42): 6–11

11. Muszyński J. O fytoterapii i utrwalaniu (stabilizacji) leków roślinnych. Lek Wojsk, 1927; 10 (2): 104
12. Zasłużeni dla rozwoju historii i filozofii medycyny. Arch Hist Filoz Med., 1986; 49 (4): 566
13. Ignacy Hoffman. www.bg.ump.edu.pl/wydawnictwa/_1919_39/273_283.pdf [dostęp 27.07.2016]
14. Hoffman I. Patogeneza kamicy żółciowej. Lek Wojsk, 1921; 2 (36): 1143–1152
15. Meissner R. Ludwik Marcin Skubiszewski (1886–1957) – lekarz. In: Wielkopolski Słownik Biograficzny. Warszawa 1981: 675–676
16. Brzozowski S.M. Eugeniusz Witold Piasecki (1872–1947) – lekarz. In: Polski Słownik Biograficzny. T. 25 Z. 4. Wrocław 1980: 774–777
17. Żmigród B. Dr Kazimierz Dziembowski. Wspomnienie pośmiertne. Nowiny Lekarskie, 1921; 33 (1–5): 1–2

się nauczania w Polsce niepodległej wymagało przede wszystkim doświadczonych kadr i bardzo często wybitni naukowcy przemieszczali się, biorąc udział w tworzeniu kilku wydziałów lekarskich. Te same postacie spotykamy w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Wilnie czy Poznaniu, przypisanie ich do poszczególnych ośrodków naukowych ma więc często charakter umowny. Ponadto pierwsze dwa lata działalności czasopisma były okresem, w którym znaczna część kadry akademickiej została powołana lub wstąpiła na ochotnika do Wojska Polskiego. Będąc w jednostkach wojskowych, szpitalach wojskowych czy polowych, nadal publikowali, dzieląc się swoimi doświadczeniami. Ogromnym materiałem tworzonym przez lekarzy bezpośrednio związanych z leczeniem są sprawozdania z posiedzeń naukowych poszczególnych szpitali, bardzo często podpisane nazwiskiem wybitnego naukowca.

Piśmiennictwo

1. Dmochowski Z. [Przedmowa]. Lek Wojsk, 1920; 1 (1): 3
2. Dział Urzędowy. Lek Wojsk, 1921; 2 (20): 649
3. Noyszewski O. O badaniu ostrości wzroku. Lek Wojsk, 1920; 1 (3): 7
4. C.Ś.P. prof. dr. Kazimierz Noyszewski. Lek Wojsk, 1930; 16 (2): 96 (4–6): 215–216
5. Śródka A. Marian Eiger 1873–1939. Acta Physiol Pol, 1987; 38 (3): 225–236
6. Bortkiewicz-Rodziewiczowa J. Ś.P. prof. Aleksander Safarewicz (Wspomnienie pośmiertne). Lek Wojsk, 1936; 28 (12): 805–809
7. Safarewicz A.W. sprawie oczyszczania ścieków na terenie Szpitala Wojskowego w Wilnie. Lek Wojsk, 1929; 14 (9): 403–410
8. Rostkowski L. Znaczenie kompanii jagliczej. Lek Wojsk, 1925; 6 (9): 801–806
9. Jaroniewski W. Obchody setnej rocznicy urodzin profesora Jana Muszyńskiego (1884–1957). Farm Pol, 1984; 40 (12): 744–748
10. Grodzicka D. Profesor Jan Kazimierz Muszyński (1884–1957), farmaceuta, społecznik, pierwszy prezes PTFARM. Farm Pol, 1982; 38 (9): 405–410

Mała Interna Szczeklika w eMPendium mobilnym bezpłatnie!

Zainstaluj eMPendium
w swoim telefonie lub tablecie
i korzystaj bezpłatnie z:

- Małego podręcznika Interna Szczeklika
- Indeksu Leków MP
- box ICD-9 i ICD-10
- eMUS
- TMM
- Eksperta
- Wskazówki

empendium
Publikę w Google Play oraz w App Store (dla systemu Android, iOS) i w Microsoft Store (dla systemu Windows).
Publikę w Google Play oraz w App Store (dla systemu Android, iOS) i w Microsoft Store (dla systemu Windows).

